

Damacsek L. Tamás

∴ SZTE, JGYPK, Alkalmazott Pedagógia és Pszichológia Tanszék, Szeged
∴ damacsek.tamas@gmail.com

PEDAGÓGUSOK ÉRTÉKEK ÉS KIHÍVÁSOK KÖZÖTT

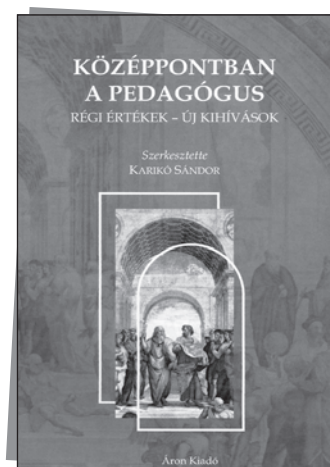
The Teacher Amidst Values and Challenges

Középpontban a pedagógus. Régi értékek – új kihívások. Szerkesztette Karikó Sándor. Áron Kiadó, Budapest, 2012

Folytatódik a Szegedi Tudományegyetem 2010-ben megkezdett sorozata, melynek a jelen különös aktualitást kínál. A pedagógusok az utóbbi időben többször is a figyelem középpontjába kerültek. A magyarországi aktuálpolitika irányából több szempontból és más, járulékos témák kapcsán is.

A hagyományteremtő előző és ez is különös, egyedi módon nemzetközi előadás. Mindegyik előadás magyar nyelvű volt, mégis három ország (Szerbia, Szlovákia, Magyarország) tudósai, kutatói vettek részt e sorozat második (*A nevelés mint érték.* Áron és Brozsek Kiadó, Budapest, 2010. Szerk. Karikó Sándor) darabjában. A tematika csupán annyiban módosul, hogy most még inkább a pedagógusra koncentrál. A tavalyi szerzők java – 12-ből 8-an – most is publikál, és interdiszciplináris megközelítésükre garancia az igen színes szakmai közösség: nevelésméleti kutatók, pszichológus-kutatók, filozófusok, esztéták és pedagógus-kutatók, valamint egy neveléstörténész. Minderre a második, 2011-ben megrendezett tudományos konferencia adott teret, és ez a könyv az elhangzott előadások anyagát tartalmazza: tizenhárom téma bontakozik ki tizennégy szerző tollából.

Mikor először kézbe vettem a könyvet, meglepődtem letisztult vonalvezetésén, küllemének egyszerűségén. A borítóterv Raffaello munkájának, *Az athéni iskolának* a részlete. Érzésem szerint a téma adott, ennél evidensebb, intel-

lektuálisabb választás talán nem is születhetett volna. A tartalomjegyzék után a szerkesztő előszava helyzetbe, képbe teszi az olvasót, konkretizálja a témát. Röviden ismerteti a szerzőket és választott témáikat.

Az első rész címe *Filozófiai kitekintés*. A sort Balogh Tibor nyitja. A szerző jellegzetes stílusa jól tetten érhető. Személy szerint nekem róla Umberto Eco *Hat séta a fikció erdejében* című műve jut eszembe. A mondanivaló komplexitása és mélysége egyfajta bensőséges hangulatot teremt. A szerzőhöz fel kell készülni, a témához fel kell nőni. A téma két, a közelmúltban nagy hatással bíró interpretációtípus ütköztetése, összevetése. Az egyik fajtában az egymásba hajló területek közötti válaszfalak elhomályosodnak, és a tudomány találkozik a művészettel, a racionalitás a mitológiával. Ezzel teljes szembenállás figyelhető meg a másik típusban, ahol inkább a különbség kategorikus megtételén, a kritikus szemléleten és a pozórök, ál-tudósok semmibe vételén van a hangsúly. Szűcs Olga, a Tolsztoj Társaság – az orosz–magyar kulturális kapcsolatokat ápoló, azokat elősegítő szervezet – elnöke. Ez a vállalkozás több orosz felsőoktatási intézménnyel, illetve intézménnyel, kutatócsapattal tart fenn jó viszonyt. *A nevelés művészete – a művészet pedagógiája* című értekezés pedig a filozófiai szemléletmód fontosságára és annak a tanulásba, tanításba való visszatérésének szükségességre hívja fel a figyelmet. A művészet és a vele járó, a vele elválaszthatatlanul összekapcsolódó filozófiai nyitottsága, rálátása adja meg azt a lehetőséget, hogy az ember képessé váljon, a mainstream ellenében is – saját értékeit meghatározva – valós problémákat meghatározni, illetve megoldani. Jelen világunk pedig az a hely, amely tele van relatív értékekkel. Igyekezzünk az ára mellett mindennek tudni az értékét is. Bécsi Zsófia Deweyről és hitvallásáról ír. Nem vitás, hogy Dewey kiemelkedő habilitásokkal megáldott, korát megelőző, azt megváltoztató szemlélettel bíró férfi volt. Kivételes voltát mi sem jelzi jobban, hogy még a ma emberének, pedagógusainak is tartogat megfontolnivalót. Hiába értékelődik fel a tanár szerepe, veszi át azt a nevelőmunkát a pedagógus, amit hajdanán a családi kör nyújtott. Komoly kudarcok érhetik, hogyha nem képes felkelteni tanítványai érdeklődését. Krémer Sándor a közelmúltban elhunyt Richard Rorty filozófiáját és oktatásról való gondolatait osztotta meg velünk röviden. Rorty, aki a Chicagói Egyetem filozófus munkatársa, úgy vélte, az ember életének első huszonöt éve, mely tele van változással, személyiségformálódással, jobbára maga a tulajdonképpeni szocializáció lényegében egy egységes folyamat. Életünk – mint írja – legfőbb tartóoszlopai esetlegesek. Az alap- és középfokú oktatásnak a szocializációt, a felsőoktatásnak az individualizációt kell szolgálnia.

A *Kultúra és kultúrahordozó* címet kapta a könyv második harmada. Ebben a fejezetben elsőként Garaczi Imre tanulmányával részletes és igen gazdag értekezésben tárja elénk Németh László értékpedagógiai vívódásait. Az író, aki a húszas években iskolaorvosként is dolgozott, úgy vélte, a filozófiába oltott re-

ményt sosem szabad feladni, bármilyen világban is kényszerülünk élni. Továbbá óva int a filozófia és a vallás összemosásától. Márjai Molnár László – az ARCA című internetes filozófiai folyóirat alapítója és főszerkesztője – igen modern hangvételű tanulmánya a következő, mely A fogyasztás művészete mint nevelés alcímet kapta. A fogyasztás fogalma az elmúlt emberöltő alatt átértékelődött, egyszerű cselekvésből értékteremtő, érték meghatározó kategória született. Természetes hát, hogy a nevelési folyamatban is része kell, hogy legyen, etikai megközelítése pedig nem kevés kihívást tartogat. Az előző előadók munkáihoz jól illeszkedik Fáyné Dombi Alice témája, melynek tárgya a tanító és a tanítvány viszonya. Mint neveléstörténész példásan körüljárja a XIX. századi tanító-gyerekek viszony jellemzőit. A tanítói szerepkör változása, bővülése egyfajta minőségbeli változást eredményez a gyerekekkel való bánásmódban. Minél kiválóbb és nemesebb lelkű a pedagógus, annál jobb környezetet képes teremteni a diákjainak. Trencsényi László munkája az *Új kihívások, régi értékek* bővített, továbbfejlesztett változata, amely az előadáson is elhangzott. A néphagyományt, népművészetet helyezi fókuszpontba a tanulmány. Nagy hangsúlyt fektet az elmúlt évtizedek világi és szűkebben értelmezett politikai szemlélet világára, ami a népművészetet, illetve a népszerűséget illeti.

A kötet harmadik fejezetéhez – *Iskolák és tanítók* – érkezve, Magyar-Beck István elsőre szokatlan nézőpontú írásával nyit. Az *Építő földrengések az iskolában* egy komplex mű a jelent és a közeljövőt boncolgató kérdésekről. Az informatikát mint entitást (?) szemléli, annak ártalmas hasznosságáról a társadalomra, az emberre nézve. És hol van az ember a rendszerben? Hol van a pedagógus az oktatásban? Témánál vagyunk. Karikó Sándor az Alkalmazott Filozófiai Társaság alapító tagja és titkára igen gyakorlatias megközelítésben tárja elénk a pedagógusok helyzetét, viszonyát A „néma tragikum”, avagy a nevelés „boldog kényszere”? című értekezésében. Mit várunk el a pedagógustól, és hol vannak az erkölcsi, etikai korlátok és sarokkövek a tanítás kanyargós útján? Erre keresi a választ a szerző, és szerinte az autonómia, a józan ész és a politika iránytűje gyakorta nem egyfelé mutat. Fenyvesi Livia, akinek 2010-ben A *játék szerepe a kisgyermekkorban* című munkája gazdagította két szegedi pedagógus *Fejezetek a kisgyermeknevelés köréből* című könyvét, közös tanulmányt készített Pintes Gáborral. Mindketten a Konstantin Filozófus Egyetem (Nyitra, Szlovákia) neveléstudománnyal foglalkozó munkatársai. Pintes Gábor nem mellékesen tagja a Magyar Tudományos Akadémiának is. Közös munkájuk vezérgondolata a pedagógus érték közvetítő szerepére, annak értelmezésére koncentrál. A két neveléstudományi kutató várakozását fejezi ki a minőségi változást illetően. A *pedagógus érték közvetítő szerepe és pedagógiai koncepciója* című munkájuk a nevelés érték közvetítő hatásának elengedhetetlen voltától egészen a paradigmaváltásig tart; majd visszatérve az értékekhez, azok válságáról is szó esik. Horváth Futó

Hargita az Újvidéki Egyetem munkatársa. Innovatív tanítási modellekről tartott bemutatója a szerbiai oktatás korszerűsítését, egyúttal szemléletbeli változását is sürgeti. A jelenkori oktatás Grálja az „alkalmazható tudás”, ám mára a társadalmi követelmények és a feltételek kínálta lehetőségek lehetetlen helyzetet teremtenek. Reformokra van szükség, integrációs stratégiára és inkluzív, kompetencia alapú oktatásra. A kötet vége felé haladva az utolsó tanulmányhoz érkezőnk. A pedagógus szerep és sajátos nevelési igény, az ELTE PPK doktoranduszának, Gergely Katalin Andreának a munkája. Szerinte a nevelési módszerek hitelességének, jól alkalmazhatóságának megőrzése kiemelten fontos, különösen a jelen értékválságos világában. Az inkluzív nevelés folyamatában a kortársakon túl a pedagógus személyisége és odaadása nagyban meghatározza, mivé cseperedik, milyen attitűdöket hordoz majd a segítségre szoruló gyermek.

Számomra nagy meglepetés volt ez a könyv. Kezdetben unalmasnak, nehezen érthetőnek hittem, ám azután ráébredtem, hogy mennyire aktuális és lényeges kérdések kerülnek itt is terítékre, mint egy késő esti tv-vitaműsorban. Első személyes találkozásom alkalmával Balogh Tiborról kiderült, ő a szellem embere. Nemcsak, hogy van tőle mit tanulni, de konszenzust kereső bölcs ember is – ahogyan ezt írása is tükrözi. Egy bölcs embertől (el)várjuk, hogy az arany középutra terel, vagy legalábbis felkínálja azt. Meg is teszi ezt, ám tanulmánya érezhetően szakavatott olvasóknak ajánlott. Szűcs Olga munkájának olvasása közben jó ideig a dalai láma műanyag poharas hasonlata sejtett fel lelki szemeim előtt, ám talán nem pont ez a kép illik ide. A nevelés nem képzelhető el a filozofikus „látásmód”, hozzáállás nélkül. Ha nem tudjuk befogadni azt, ami esztétikai élvezetet nyújt, és nem tudjuk megélni, előbb-utóbb szavaink sem lesznek rá. Dewey nézetei és szemléletmódja – még ha csak részben – még ma is lehet cél a jelen és a jövő pedagógusainak. Bár azzal a kijelentéssel személy szerint nem értek egyet, hogy: „az iskola elsődleges célja a gyerek nevelése”. Sokkal inkább az oktatás az a feladat, mely a szakemberekre kell, hogy háruljon. A család és az iskola együtt nevel. Magyar-Beck István más szinten közelíti a „modern kor” problémához. Kifejezetten jó volt megélni tudományos értekezését, jómagam, mint a témában járatlan, fel tudtam kapaszkodni a megértés lépcsőfokain. Fenyvesi Livia, Horváth Futó Hargita és Pintes Gábor olyan magyar, más-más országokban oktató, kutató szerzők, akiknek témái kiegészítik és kölcsönösen gazdagítják egymást. Az északi és déli szomszédságunkban élő szerzők tették a konferenciát és ezt a kötetet nemzetközivé és még értékesebbé.

Úgy látom és érzem – mint pedagógia szakos egyetemi hallgató –, hogy a jövő szakembereinek (tanítók, óvónők, gyógy-, fejlesztőpedagógusok, szociálpedagógusok stb.) ilyen jelzőtüzekre van szükségük.